

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

PRAKTISK VECKOTIDNING
FÖR
KVINNAN OCH HEMMET.

Stockholm, Germanias Boktr.-Årtid.

N:r 41 (199)

Fredagen den 9 oktober 1891.

4:de årg.

<p>Prenumerationspris pr år: Idun med Modetidning och kolorerade planscher kr. 8:— Idun m. Modet. utan kol. pl. • 6: 50 Idun ensam • 4:—</p>	<p>Byrå: Klara v. Kyrkogata 7, 2 tr. (Aftonbladets nya hus.) Prenumer. sker i landsorten & postanstalt, i Stockholm hos redaktion.</p>	<p>Redaktör och utgivare: FRITHIOF HELLBERG. Träffas & byrån kl. 12—1. Allm. Telef. 6147.</p>	<p>Utgifningstid: hvarje helgfri fredag. Lösnummerpris: 15 öre. (vid kompletteringar).</p>	<p>Annonspris: 35 öre pr nonpareillerad. För »Platssökande» och »Lediga platser» 25 öre för hvarje påbörjad total stafv. Utländska annonser 70 öre pr nonp.-rad.</p>
---	---	--	--	---

Den heliga Birgitta.

Det var den 7 oktober 1391. Redan tidigt på morgonen ringde alla klockor i det kyrkrika Rom, och folket trängdes för att komma in i Vatikanens kapell, hvars golf var beströdt med oliveblad, och hvars väggar prunkade med dyrbara tyger. Från tusentals vaxljus utströmmade floder af ljus. Iförd sin högtidskrud och omgifven af patriarker och kardinaler, trädde påfven inför högaltaret. Sedan han läst messan, talade han öfver psalmistens ord: »Jag skall visserligen välsigna hans enka, och öfver henne skall min heliggörelse blomstra fram,» och förklarade högtidligen, att följande dag skulle den svenska kvinnans Birgitta Birgersdotters namn bland helgonens inskrivas i den heliga boken. Processionen tåg sedan ur kyrkan, och för första gången genljödo de höga tempelhvalfven af bönen: »Bed för oss, heliga Birgitta.»

Följande dag, söndagen den 8 oktober, skred åter en kyrklig procession under klockornas klang ur Vatikanens sallar. Den styrde nu sina steg till S:t Peterskyr-

kan, hvilken var lika festligt smyckad, som kapellet hade varit det den föregående dagen. Påfven själf läste äfven denna dag messan. Efter gudstjänsten framkommo till altaret de af det nya helgonets vänner och fränder, som fört hennes talan inför påfvestolen, och öfverlemnade knäböjande åt den helige fadern vaxljus, drufvor, vin och andra småsaker, alla smyckade med Birgittas hjärtvapen, de svarta örvingarne. Påfven bars sedan af sina prester till den öppna pelargången framför kyrkan; där tog han en penna och skref i allt folkets åsyn Birgittas namn i den bok, som bevarar namnen af englarne och af den katolska kyrkans alla helgon.

* * *

Den kvinna, hvars minne med så stora högtidligheter firades, var ingalunda okänd för Roms befolkning, höga som låga. Det var många bland dem, som deltog i festligheterna, hvilka mycket väl erinrade sig denna hemlighetsfulla prinsessa eller drottning — ty någonting mycket

Älska framför alla dem, som synas hata dig, ty det är de, som göra dig den största nytta.

S:TA BIRGITTA.

förnämt ansåg man henne hafva varit — hvilken hade kommit från ett okänt land och för dem talat underbara ting, som hon själf sade sig hafva hört af Kristus och jungfru Maria. De kunde berätta om hennes uppoffrande godhet mot sjuka och fattiga och om hennes mod, då hon till kyrkans män, huru högt uppsatta de än voro, talade förmaningens och bestraffelsens ord, när de försummade sina heliga plikter. Alla kände till underverken, som skett i klostret Panisperna, där relikier efter henne förvarades; det hus hon bebodt i Rom fanns ännu kvar och kallades Birgittas hus och där brukade alla svenskar samlas, som kommo till Rom.

Att Birgitta skulle vara så allmänt känd i den eviga staden var rätt naturligt. Med undantag för det år, då hon var på pilgrimsfärd till det heliga landet, hade hon tillbringat tjugutvå år af sin lefnad därstädes. Hon hade varit bland de många pilgrimer, som hade kommit dit under jubelåret 1350, och hon hade sedan stannat där till sin död, som inträffade den 23 juli 1373.

När Birgitta lemnade Sverige, hade hon knappast tänkt att för alltid dröja i Rom. Hon hade rest dit för att få bedja vid martyrernas grafvar, för att tala väckelsens ord till kyrkans mäktige och för att af påfven erhålla stadfästelse på en ny af henne instiftad klosterorden. När hon kom till Rom, fann hon det kyrkliga tillståndet därstädes bedröfligare, än hon hade tänkt sig. Kyrkorna voro förfallna, munkar och prester hänade öppet gudstjänst och sakrament, och kyrkans öfverhufvud, påfven, vistades långa tider i Frankrike, såsom den franske konungens ödmjuka tjänare. Hon, den svaga kvinnan, började nu att predika värdeligen mot missbruken inom kyrkan. »Han,» utropade hon om påfven, »han, som skulle ropa med Kristus: 'kommen till mig, och I skolen finna ro för edra själar', han ropar tvärtom: 'kommen och sen mig i min prakt, större än Salomos, kommen och tömnen eder pung, och I skolen finna fördömelse för edra själar'. Därför nalkas världens sista timme, och påfven skall straffas såsom den där förskingrat Sanct Peters hjord.» Dessa och dylika straffdomar gingo ut öfver kristenheten. Birgitta rådfrågades som ett högre väsen, och hon fann det omöjligt att återvända till sitt aflägsna fädernesland, allra helst som det dröjde år efter år, innan hon fick stadfästelse på sin orden. Först efter tjugå års vistelse i Rom vann hon detta sitt efterlängtrade mål, men då hade hon vuxit allt för fast i de nya förhållandena för att ej stanna, där hon var.

* * *

När Birgitta kom till Rom 1350, var hon nära femtio år. Hon var född omkring 1303. Romarne hade nog rätt, att hon var rik och förnämlig, om hon också ej var en prinsessa. Hon tillhörde den släkt, som sedermera antog namnet *Brahe*, och hennes far var en af vår medeltids mera berömda personligheter, lagmannen i Upland, Birger Persson till Finstad. Modern hette Ingeborg Bengtsdotter, af folkungarnes mäktiga ätt.

Birgitta visade redan som barn ovanliga

anlag. Hon var utrustad med djupa känslor, en liflig inbillning och på samma gång ett handlingskraftigt lynne. De lefnadsförhållandena, under hvilka hon uppväxte, utvecklade dessa hos samma person sällan förenade egenskaper. Underbara sagor och legender, berättade då familjens medlemmar samlades kring sitt arbete, granna kyrkofester och stilla bönetimmar i det lilla kapellet, ensliga vandringar i de stora skogar, som omgafvo Finstad, allt detta gaf näring åt barnets af naturen rika inbillning. Hon tyckte sig höra röster och se syner, hon drömde om att lefva till Guds och den heliga jungfruns ära. Å andra sidan lyssnade hon till sin faders tal om politik och lagskipning. Birger Persson var en duglig herre, som lefde midt upp i sin tids politiska fejder. Hon intogs tidigt af en brinnande önskan att liksom han gagna land och folk.

Redan i sept. 1316 reddes hennes bröllop med den rike och förnämlige *Ulf Gudmarsson*. Den ej mer än trettonåriga flickan blef husmoder på Ulfåsa i Östergötland. Nu fick hon endast undantagsvis tid att hängifva sig åt sina religiösa svärmerier. Det fordrades mycken omtanke att stå för »lås och nycklar» i en stormans hus, och med åren såg hon sig omgifven af en skara af åtta barn, som behöfde hennes bistånd. Hon var för sin man en god hjälp, för alla ortens fattiga en tröst, och ändå hade hon tid att med den lärde kanniken *Mattias* från Linköping tala i religiösa frågor.

Hennes ovanliga egenskaper fäste på henne allas uppmärksamhet, och då konung *Magnus Eriksson* fick från *Namür* sin unga drottning *Blanche*, uppdrogs det åt Birgitta att blifva dennas hofmästarinna. Hon kom till hofvet, skötte sin tjänst med nit, kanske var hon till och med för nitisk, blandade sig i politiken och sparade hvarken på råd eller förmaningar, så att hon skaffade sig många fiender.

Detta verksamma, rörliga lif hade trängt undan, men ingalunda förkväft hennes sväriska sinne. Hon längtade ofta efter lugn, efter ett stilla lif, helgadt åt Gud. Hennes make delade hennes åtrå, och båda beslöto sig för att öfvergifva sina världsliga bestyr och företaga en vallfärd till Norge och sedan, 1341, en än längre färd till den helige *Jakobs* graf i *Compostella* i Spanien.

På hemvägen sjuknade *Ulf Gudmarsson*. I sin ångest mångdubblade Birgitta sina böner och späkningar, hon tyckte sig höra en röst, som förutsade hennes kall som sierska, och som lofvade henne, att den älskade maken denna gången ej skulle fräntagas henne.

Han kom också hem till Sverige, men hans halsa var bruten. Makarne lefde nu hvar för sig åtminstone tidtals i klosterlig afstängdhet, och den 12 febr. 1344 afsomnade herr *Ulf* i *Alvastra* kloster.

Birgitta var förkrossad. Hon hade älskat honom med den hängifnaste kärlek, och när han var borta, syntes henne jordelivet tomt och ödsligt. Hon lefde i bönen, likgiltigt för allt och alla. Det var under dessa sorgens dagar, som hon tyckte sig förnimma Guds röst, som sade åt henne, att hon skulle blifva Guds brud, och att Han genom henne skulle tala till människorna.

Denna uppenbarelse blef bestämmande för Birgittas senare lefnad. Då nu mannen var död och barnen vuxna, återhölls hon ej längre af jordiska omsorger från att hängifva sig åt vakor, fastor och alla späkningar. Under långa timmar låg hon försänkt i bön. Synerna kommo allt oftare, hon talade ej mera af sig själf, utan ansåg det vara Gud, Kristus eller jungfru Maria, som talade genom henne, väckte, förmanade, bestraffade och profeterade. Hon kom i ett extatiskt tillstånd, hvarken vakande eller sofvande, och när detta gått öfver, upptecknade hon själf uppenbarelserna.

Ryktet om sierskan spriddes i allt större kretsar och gick slutligen ut öfver hela den kristna världen. Sverige blef henne för trängt, och i Rom fann hon en större verkningskrets.

Ty verka för Guds rikets utbredande, det var den henne beherskande känslan. Hon ville först gagna sitt land, som hon innerligt älskade och sedan hela världen. Genom en ny klosterorden hoppades hon ingjuta nytt kristligt lif, och hon gaf en del af sin förmögenhet till ett kloster i *Vadstena*, som redan under hennes lifstid grundlades. Själf var hon outtröttlig i att bispringa sjuka och fattiga. Ingen sjukdom var så afskyvärd, att hon vände sig bort därifrån, ingen brottsling var så lågt sjunken, att hon ej sökte att hjälpa honom. För sin egen del behöfde hon mindre och mindre för hvarje år, fastän hon varit en förnäm och rik mans dotter. Hela hennes lif var ett lif i kärlek, och hon var ej af dem, som endast ropade: »Herre, Herre», utan hon sökte också göra Fadrens vilja på jorden.

* * *

Katolikerna togo alltid med vördnad tillvara alla minnen efter sina helgon. Birgittas hus i Rom blef en vallfärdsort och är det än i denna dag, om det också undergått en eller annan förändring.

Den bild, som åtföljer denna lilla minnes-teckning, kan icke betraktas som ett porträtt af Birgitta, men den är tagen efter den äldsta kända afbildning af henne, hvilken förekommer på en tafva, som under flere hundra år prydde ett kapell i hennes hus i Rom. Nu förvaras den i ett katolskt universitet i *Indiana* i *Norra Amerika*.

Hennes lekamen begrafdes först i klostret *Panisperna*, men sedan kroppen multnat, fördes benen under stora högtidligheter till Sverige och insattes i *Vadstena* klosterkyrka. När reformationen blifvit införd, befallde *Karl IX* för att hindra all vidskeplig tillbedjan, att de skulle nedgrävas på ett lönligt ställe. Om denna befallning verkställdes, vet man ej, men ännu på drottning *Kristinas* tid visades i *Vadstena* kyrka ben, som sades vara Birgittas, och en fransk balettmästare, *Antoine de Beaulieu*, som fick se dem, blef så intagen af heligt nit, att han beslöt att stjåla dem. Det lyckades honom, med hjälp af den franske ministern, men denne behöll sedan för egen del det dyrbara godset och sände det till sin sockenkyrka *Courçon* i *Normandie*, där relikerna ännu förvaras — och tillbedjas.

* * *

Det är nu i dessa dagar ett halft århundrade sedan Birgitta i Rom kröntes till helgon, och än i denna dag resas öfver hela den katolska kristenheten altare till hennes ära, böner bedjas i hennes namn. Hennes lefnadsomständigheter hafva utsmyckats med många underbara tillägg, och hennes uppenbarelser äro öfversatta på alla mera kända språk och utkomma ständigt i nya upplagor.

Protestanterna skänka henne ej denna hyllning. De anse ej, att det var Gud, Kristus och helgonen, som talade till henne, de anse, att hennes uppenbarelser, liksom andra liknande, höra till dessa företeelser inom andens värld, hvilka ej kunna förnekas, men ännu vänta på sin förklaring.

Men icke dess mindre beundra, vörda och älska de hennes helgjutna, mäktiga, kärleksfulla personlighet.

I sina uppenbarelser visar sig Birgitta vara ett af sitt tidevarfs och lands främste skriftstälare. Hennes språk är poetiskt, hon har en rikedom af liknelser hemtade från naturen, som hon älskade och förstod, såsom människorna på hennes tid sällan förstodo den. Hennes alltomfattande ande lemnade ej heller några af det mänskliga lifvets områden oberörda. Familj, stat, kyrka, politik, filosofi, allt intresserar henne. Hon är en skaldenatur så djup, så rik, så fantasistark, att vårt land har frambragt endast få hennes likar.

Genom den framstående ställning hon intog i Sverige, utöfvade hon ett ej obetydligt inflytande på de historiska händelser, till hvilka hon var vitne, och konung Magnus Eriksson fruktade henne, såsom en af de kraftfullaste representanterna af de mäktige stormanssläkterna.

Äfven på den stora världsscenen spelade hon en roll. Påfvar och furstar i hela Europa kände hennes namn, och genom de kraftiga väckelseord hon talade mot den katolska kyrkans missbruk, är hon en reformationens förelöperka.

Genom sin egen personlighet och än mer genom den nunneorden hon stiftade, gjorde hon det svenska namnet känt öfver Europa. Vadstena kloster blef en berömd vallfartsort. Det blef ock under medeltidens senare skede medelpunkten för ett rikt kulturlif, och detta klostrets betydelse för vår odling kan ej skattas nog högt. Hon är sålunda en af medeltidens betydelsefullaste personligheter och den enda från detta tidevarf, som har europeisk betydelse.

Och med all denna yttre verksamhet, makt, ära, var Birgitta, eller åtminstone sträfvade hon allvarligt efter att vara, en ödmjuk, kärleksrik, uppoffrande kvinna, som ej sökte efter egen fördel, utan efter sin nästas, ej efter människors pris, utan efter Guds.

Ellen Fries.

Sancta Birgitta.

1391—1891.

*Rosenlunden på Finstad gård,
där ån under pilar strömmar,
hon slumrar, barnet, i änglars vård
och drömmer heliga drömmar.*

*Hon ser Guds moder, i snövit skrud,
på purpurskyar sig sänka.*

*En krona bringar hon med från Gud,
i guldet stenarne blänka.*

*En sten är sanning, den flammor klart,
barmhertighet är en annan,
och barnet värmes så underbart,
när kronan fästes kring pannan...*

* * *

*Ur medeltidens mörker
där strålar en kvinnogestalt,
hvars lefnad med Kristi lära
i ödmjukhet sammansmält —
beata Brigida, ora pro nobis!*

*Hon torkade nödens tårar,
hon lindrade andras sorg,
hon förde sanningens talan
med kraft i konungens borg —
beata Brigida, ora pro nobis!*

*Hon satt vid Frälsarens fötter
och himmelen öppnad såg,
och därför i hennes gärning
något af himmel låg —
beata Brigida, ora pro nobis!*

* * *

*I helgonskrin nu multna hennes ben,
och messor sjungas nu till hennes ära,
och gyllne bokens blad de vittne bära,
att hon var lika from, som hon var ära.*

*Hvad gör väl, o Birgitta, att du blef
ett helgon nämnd och firad efter dö-
den?...*

*Din rätta storhet ingen påfve skref —
den lyser lika klart som morgonglöden.*

*Hvar helst ett hjärta slår för likar ömt
och anden törstar efter idealen,
där har ditt namn ännu man aldrig
glömt
i fattigkojorna, i kungasalen.*

Daniel Fallström.

Kvinnor och politik*.

Det skall säkert icke finnas någon förstån- dig och rättvis man, som vill förneka, att icke de flesta finbildade och intelligenta kvinnor äro i besittning af ett politiskt sinne, som sätter dem i stånd att i sin lilla värld genomdrifva hvad de ästunda, långt lättare än

* Ehuru Redaktionen ej alldeles delar författarens stränga uppfattning i denna fråga, ha vi ej velat undertrycka densamma. Våra spalter stå som alltid öppna, om någon skulle känna sig manad att med anledning af denna artikel göra ett bemötande eller inlägg.

hvad i ministerkabinetten en Talleyrand och en Metternich förmått. Kvinnopolitiken är ett nät af de finaste trådar, ett system, sammansatt af tusende hjälpmedel. Brister en maska någon gång, sammanknytes den ögonblickligen, sviker ett medel, tillgripes strax ett annat, ännu mera verksamt, och resultatet blir i de flesta fall — seger åt kvinnan.

»Hvad kvinnan vill, det vill Gud», är ju ett ordspråk, som hela världen känner — framför allt herrar fästmän och äkta män. Nog brummas det ibland, och nog göras några slingerbultar för att komma undan den lilla mjuka handens öfvertag, men hur det är, fogar man sig i det oundvikliga och nödgas kanske medgifva — helt tyst, förstås — att man mår ganska väl efter nederlaget.

Dock — hvad är grundvilkoret för dessa hennes segrar? Jo, att hon är älskad och aktad, och att mannen känner, att hon är hans bästa vän. Annars hjälper hvarken öppenhet eller den mest finslipade politik, och då, stackars kvinna, säg farväl åt alla segrar!

Hennes bästa faktorer äro således hennes äkta kvinnlighet, hennes hjärtas godhet och hennes klara förstånd. Omhöljer hon dessa goda egenskaper med ett täckt koketteri, smusslar hon ibland med en liten oskyldig list i sitt politiska krig, så har mannen ingenting däremot, så mycket mindre som han är nog klumpig att icke märka listen, förrän han är snarjd och fången.

Det är inför dessa hennes snillrikt vunna diplomatiska segrar, som vi män buga och böja oss i oförställd beundran, vare sig de tillkämpats på allvarets område inom hemmets värld eller under konversationens snabbeld i den rikt strålände salongen.

Ja, — med denna komplimang åt kvinnan som politiker vore det kanske rådligast att sluta och sätta punkt, men jag vågar kuppen och fortsätter, ganska viss om att få medhåll af icke så få af Iduns ärade läsarinor.

Hvar sak har sina två sidor, och vi vilja nu komma till den andra.

Vår tids djärft och segerrikt framåtskridande rörelse har på intet sätt ur sina stridande leder utrangerat kvinnan. Tvärtom har henne tillmätts, eller har hon tillkämpat sig själf en framstående ställning på en stor del områden, och den plats hon eröfrat utom hemmets sfer har hon visat sig fullt kompetent att fylla. Hennes likställighet med mannen har blifvit en nästan fullbordad verklighet — så vida man icke vill springa öfver till ytterligheter.

Och till ytterligheter räknar jag kvinnans laggifna deltagande i det politiska lifvet, lika absurdt, som om man skulle ställa upp frågan om hennes aktiva deltagande i landets försvar. Jag är alldeles öfvertygad om, att våra damer under ett klingande skratt skulle slå ifrån sig sådana projekt, vare sig blott det förstnämnda eller bådadera, och att de visserligen kunde känna en viss smickrad tacksamhet mot kvinnö- emancipationens entusiastiska svärmare, såväl manliga som kvinnliga, men ändå — »betacka sig för äran».

Att snillrika kvinnor haft sin hand med i politiken, det veta vi af historien; men vi veta också, att det alltid varit på intrigens småaktiga områden och oftast till landets och nationens skada. Vi veta också, att kvinnan gärna lånar sig till agitation för det ena eller andra partiet vid ett riksdagsmannaval o. d., och de kunna vara både förtjusande och energiska i sina ansträngningar, men säkert är, att de då gå sina värda mäns eller bröders ärenden. För- söker man pejla djupet af deras egna politiska åsikter, så svepa de in sig i sin värdighets

mest veckrika mantel och se mycket förnär-
made ut.

Kvinnan ledes af sina känslor och sympatier, ja, äfven det skarpaste och klaraste kvinnoförstånd är underkastadt hjärtats befallningar i sista hand. Hur skulle man kunna begära, att hon, känslig och ömtålig, skulle kunna lotsa sig fram i det politiska lifvets alla bränningar, hur skulle hon, utan att vara lockad af andra, kunna framtråda till valurnan och afemna sin röst, hvem vet, kanske en afgörande för fäderneslandets väl eller ve. Jag tror icke den kloka, eftertänksamma kvinnan vill åtaga sig ett dylikt ansvar. Må det vara en börda, som mannens samvete ensamt må bära på.

Jag sade, att kvinnan ledes af sympatier. Hon är ärelysten och stolt, hon älskar och tilltalas af det sköna och starka, hon lyssnar med välbehag till en klangfull stämma och hennes sinne smekes af allt, som eger en politisk af det fina vettet, och hon tror gärna, att under alla vackra yta äfven det rätta och sanna gömmer sig. Det hårda, sträfvade, det på ytan skrofiga framkallar lätt hennes antipati, det svarar ej mot hennes vanor och ständiga omgifning, och hon har hvarken lust eller vilja, kanske icke heller förmåga, att göra en sträng och logisk analys.

Hur är det möjligt, att hon, under här blott lätt antydda förhållanden, skulle kunna delta i det politiska lifvet? Hm — jag minnes en gammal gladlynt fru, som på tal om kvinnans politiska rösträtt, yttrade:

»Tokerier! Då skulle våra damer rösta på en ung, kunglig hofpredikant, en gardeslöjtnant eller en första tenor.»

Den gamla frun var kanske litet elak, men, hvem vet, om hon hade alldeles så orätt.

Sympatien! Sympatien!

Kvinnan nu för tiden med sina vida verksamhetsfält har sannerligen nog för sin dådlust. De politiska striderna och det bittra kifvet må vara för männen, hvilka hafva bredare skuldror och mindre ömtåligt skinn. När de komma hem från valkampen och de heta debatterna få de nog på fint vis erfara, att damerna ha sin politik för sig, en politik, i hvilken herrarne vanligen draga det kortaste strået.

Adolf Hellander.

Huru ämna parisiskorna klä' sig i vinter?

Paris den 26 september.

»!!!»

Ni förvånas.

En herre tala om moder? En herre hålla damerna *au courant* i en fråga, som, om någon, är deras egen, absolut deras egen från början till slut?

Ja, jag medger det, det har just aldrig varit min afsikt heller, lika litet som jag hädanefter kommer att drömma om någon auktoritet på detta område, det heligaste af alla heliga.

Men då jag så där på lediga stunder ströfvat omkring och boulevardens utsökta modelyx eller den gedigna praktiken i Avenue de l'Opéras butikfönster hejdat mina steg, så har det händt, att jag dröjt och studerat. Jag har öfverraskat mig med att ha blifvit modefilosof, och då jag sedan, djupt gripen af de intryck, jag på hemvägen medfört, kommit att utbyta idéer med en eller annan

dam, som i fråga om modeväxlingarna anses vara »dans le mouvement», såsom det heter, så har jag sagt till mig själf:

Hvarför, efter alla dessa studier, låta ditt ljus stå under en skäppa? Hvarför i all världen ej ställa dig till damernas förfogande, om du så kan?

»Figaro här, Figaro där!» är ju en lösen, som Beaumarchais' barberare gifvit oss journalister i arf!

Och jag griper mig an.

*

Låt mig då först säga, att naturligtvis ingenting är *färdigt* ännu.

Teaterlifvet med sina premiärer har väl börjat, liksom för öfrigt ett och annat som brukar markera »säsongen», men ännu så länge får denna dock bära epitetet »morte», och det dröjer en rund månad, innan den förnäma världen sliter sig från festlifvet på de gamla landtborgarne.

Men det förberedes.

Det förberedes i Lyons jättefabriker, det förberedes i conturière-etablissemanten i Paris, där flitiga fingrar från morgonen till sent på kvällen nervöst knäpa med sömnad och stickning i konstfulla mönster, med monteringar och garneringar i arabesker, i ringar och zigzag, i Louis XVI och i empire.

Och allt efter som arbetet fortskrider, dess beständare blir tonen i de parfymdoftande modeprofetior, som tidningarna få sig tillsända från madame la comtesse den och madame la marquise den eller den — det är nämligen alltid en *dame du monde*, som sköter modecroniquen.

N:r 1 är naturligtvis kjolen.

Jag begagnar här tillfället att anmärka, det modet i allmänhet är mindre nyckfullt och parisiskan mer konservativ, än man vanligen föreställer sig. Men säsongen anses nu en gång för alla behöfva något karaktäristiskt kännemärke, de damer, som vilja anses *comme il faut* — och hvem vill inte det? — måste förnya sin garderob och, framför allt, — skradderietablissemanten måste förtjäna pengar. Och så gör man i modernas symfoni en och annan variation för att slutligen, efter ett par säsongers förlopp, återkomma till hufvudtemat.

Då man därför till vintern beslutit *öfvergifva den platta kjolen*, den enkla, odraperade, från lifvet slätt nedfallande kjolen, som blifvit parisiskorna så kär, så öfverger man den — sådan den *nu* är.

Det fanns i »framstegspartiet» visserligen två grupper, af hvilka »de moderata» ville nöja sig med en lätt draperad kjol med ett litet släp, medan »revolutionsdamerna» pockade på den pösiga, korgformade kjolens införande utan öfvergångar.

Men så började man kompromissa, såsom alltid här i världen, och resultatet blef, att man dekretade följande för vintermodet på kjolens snitt:

Kjolen blir längre (under denna sommar har den, som bekant, burits mycket kort), och till aftontoaletterna fogas ett kort släp. Kring höfterna fortfarande platt (naturligtvis ingen turnyr!), slutande sig smidigt däromkring som en handske — på sin höjd ett och annat veck, om det så passar för växten eller tyget —, skall den vidga sig starkt nedåt, omgifven af volanger, ryscher och rullar, broderade band, pärlgarnityrer eller fina pelsverk.

Krinolinen! utbrister ni, förfärad. Åh nej, inte precis, men... vackert blir det nog inte. Vill ni ha ordet?... Nåväl, som — en

lampskärm. Tout à fait! Jag kan inte hjälpa det!

Och så till färgen. Vi nalkas ju de dunkla kulörernas säsong; men som de dunkla kulörerna äro många, ha modets prisdömare varit i valet och kvalet, och det mer än någonsin, berättas det.

Valet har slutligen fallit på *marinblått* och *mörkgrönt*. Man nämner dessutom, ser jag i tidningarna, en färg, som kallas *hanneton doré* (»guldmed»), en kraftfull, rödbrun färg.

Samtidigt lär här och där röjas en lätt tendens till att återtaga den *svarta* kjolen. Man önskar dock ej genast det nattsvarta, utan vill för ögonblicket, såsom en öfvergång, nöja sig med en svartspräcklig nyans; isynnerhet väntar man sidenklädningar med framväden broderad i lifliga färger rysk eller rumänisk stil. Ah! politiken, mina damer! Att den kunde få någon frändskap med modet, det anade jag aldrig, men nu försäkrar man mig, att den moskovitiska stilen kommer att göra sitt triumftåg genom modevärlden.

*

För toaletten inomhus talas det om ryska blusar med brokiga broderier och kjol i ljusare färg.

Vid sidan däraf kommer *jaquetten* att bibehållas bland unga damer och flickor, den vida, veckade *jaquetten* med Medicis-krage och kring lifvet sammanhållen af ett bälte eller rättare en gördel. Ty läderbältet kommer bort och skall ersättas af en band- eller sammetsgördel, antingen med metallspännen eller helt enkelt med en knut vid sidan *à la japonaise*. (I förbigående sagdt är det ej längre modernt att i bältet bära en hel arsenal af småartiklar, såsom puderask, portemonnä, blyertsenna, odörflaskor och Gud vete hvad.)

Hvad Medicis-kragen beträffar, spår man dock dess afskaffande för »oåterkalleligen sista gången».

Om jag så tillägger, att den såsom död och begravven ansedda *boan*, den yfviga fjäderboan med all säkerhet torde återkomma i vinter, att *handskarne* bli ljusa och *strumporna* svarta, att *pantalonger* och *korsett* liksom hittills bli i färger, samt att luggen — ni måtte väl aldrig bära lugg ännu? — är borta eller rättare fästad *uppåt*, i form af en hvirvel, så har jag väl uttömt min och mode-profetisornas visdom.

... Nej, vänta... Ack, jag var nära att glömma en mycket viktig sak — »hufvudsaken» skulle en ordlekare säga.

»Glöm för all del inte att skriva till mig, hurudan min *vinterhatt* bör vara!» var det ångestrop, som i afskedsstunden frampressades från en lika älsklig som ung stockholmskas läppar.

Min fröken, jag har samvetsgrannt utforskat denna fråga och ger er nu mitt råd:

Skaffa er antingen: 1) en liten kapott-hatt, graciös naturligtvis; grön med pensée-färgade beläggningar eller pensée-färgad med gröna sådana. Eller: 2) en hatt af samma fason som sommarens halmhattar med sina brätten starkt uppsvängda baktill, men betydligt mindre, af ljusgrå, luddig filt och en fågel anbragt framtill eller en svart plym rundtomkring. Allt efter er dräkt i öfrigt.

Se där!

Förlåt, att jag ej skriver det privat, utan begagnar tillfället i »Iduns» spalter — ni tror mig nu bestämdt mera!

*

Ni vill i allmänhet vara klädd en smula *à la mode courante*, min väninna?

Nåväl, fasthåll då vid hufvudsnittet och hufvodtonerna, som jag framhållit.

Men gör sedan variationer, i oändlighet, efter edert eget tycke, i fall ni ej älskar det banala. Så gör parisiskan.

— — Det var en gång en artist, som på en tafia skulle framställa typer för de olika nationerna. Svensken målade han i svensk dräkt, italienaren i italiensk, spanjoren i spansk, tysken i tysk o. s. v. Kommen till fransmannen, målade han honom efter mycken tvekan i den enkla dräkt, som naturen en gång gifvit honom, i det han dock i hans händer satte ett stycke tyg och en sax.

Det var en spirituel tanke, det där, en satir öfver behovet efter modevexlingar, men också, indirekt, en hyllning åt den talang, som heter *savoir-faire*.

En smula smak — d. v. s. främst blicken för det enkla — är allt, som behöfves.

Det har parisiskan, och *la parisienne du Nord* saknar den just inte heller, efter hvad jag erinrar mig.

Alvar Arfwidsson.

Förbiskymtande skuggor

ur förra seklets kvinnovärld.

För Idun
af

Birger Schöldström.

V.

Fru Augusti.

I november 1766 hade till Varberg anländt ett litet »comœdiant-band», bestående af en medelålders man med två barn, en tio-årig flicka och en fjortonårig gosse. Med biträde af »stadens gode män och musikanter» gaf det lilla sällskapet »i tullförvaltaren Pyhls-sons local» två konserter, därvid dottern sjöng italienska arier, sonen spelade violin och fadern framställde »allehanda slags vetenskaper å åtskilliga instrumenter». Publikens belåtenhet var stor, och med en liten, säkerligen välbehöfelig, recett ämnade familjen draga vidare, då ett oförmodadt hinder yppade sig, hvilket visar, att redan på den tiden frågan om uppträdande artisters skyldighet att till vissa »vederbörande» lemna fribiljetter var ett tvistefråga. För stadens borgmästare hade konsertgifvaren uppvisat sitt pass samt därefter sändt fribiljetter, men han hade underlåtit såväl det ena som det andra hos stadsfiskalen, herr Anthon Bährling, hvilket hade till påföljd, att han af denne instämde till kämnärsrätten att stånda ansvar för det han »visat taskspeleri». Okunnig i svenska språket, stod den stackars främlingen där; men han fick vänlig hjälp af en bland stadens mest ansedde medborgare, slottsrentmästaren Hugo Öhrwall, hvilken införde rätta bevisade, att de som ofofligt taskspeleri påstådda förevisningarna endast varit några små sinnrika, men oskyldiga kortkonster samt representationernas hufvudsak varit musiks utförande, och till det fordrades ej stadsfiskalens tillstånd, då borgmästarens erhållits; för öfrigt visade passet, utfärdadt af konungens befallningshafvande i Malmö, att dess innehafvare, judiske musikern *Israel Salomon*, med dottern *Ester* och sonen *Carl*, var »af hederlig caractère» och »i rätta ärender stadd». Rätten dömde, att konsertgifvarne finge i frid dra

Fru Augusti.

vidare och herr stadsfiskalen finge — dra' vefven*.

Dessa båda musikanter blefvo sedermera bland de förnämsta stöden och prydnaderna för Tredje Gustafs lyriska scen.

Från Varberg gick färden till Göteborg, där den 4 januari följande året vi, enligt samtida annons i tidningen *Spionen*, finna den lilla israelitiska flickan biträda vid en af kammar-musikus Uriotti gifven musikalisk tillställning, och själf gaf den 22 februari å Göteborgs stora rådhus »mamsell Salomoni som förut varit bekant under namn af judinna» en konsert. Hon tyckes från sitt första uppträdande i nämnda stad omfattats med intresse och deltagande af flere framstående familjer**, och här af blef en följd, att hon öfvergick till den kristna-luterska kyrkan. Mariebebådsedag 1767 döptes i Göteborgs domkyrka af domprosten d:r Eke-bom »judinnan Estrene Salomonea» och erhöll namnen *Lovisa Sophia*. Faddrarna voro: justitieborgmästaren Bousek, greve Sparre, kyrkoföreståndarne, grosshandlandena Lamberg och Schale, handelsmännen Beyer, Eriksson och Böcker, directeurskorna Holterman och Grubb, domprostinnan Ekebohm, assessorskan Waltinson, superchargeurskan Gothens, brukspatrones-san Schutz samt handelsmänsfruarna Hall och Alrot — således gräddan af dåvarande Göteborgssocieteten.

Vid 17 års ålder blef hon gift med violinisten vid hofkapellet i Stockholm Fredric Benedict Augusti samt debuterade den 25 november 1773 å Kongl. operan — då ännu befintlig i det s. k. Bollhuset vid Slotsbacken såsom Apollo i prologen till operan »Orfeus». Omedelbart därefter erhöi hon fast anställning vid vår första scen, hvarefter, under årens lopp, följde titel och värdighet af hofsångerska samt ledamotskap i Musikaliska akademien. För Gustaf III:s nydanade scen blef fru Augusti en prima ackquisition. Hon egde — vittnade en samtida konstkritiker — ej allenast god ton, utan förenade ock med sin goda stämma en utmärkt färdighet och förträfflig metod, så att hon med skäl kunde anses som en af våra första och bästa sängerskor. Bland hennes förnämsta roller nämnas Eurydice i Glucks

* Varbergs kämnärsrätts dombok för 15 nov. 1766.

** En uppgift af Crusenstolpe — i »Karl XIII och Hedvig Elisabeth Charlotta», sid. 24 — att fru Augusti uppfostrats i general Kaulbars hus i Göteborg, måtte vara ett misstag, ty nämnde general K. afled redan 1762.

»Orfeus», Kärleken i Walthers »Adonis» samt Astrild i Berton och Trials »Silvie». I anledning af hennes uppträdande som Sällheten i prologen till Naumanns »Amfion» skref en vitterlekare till henne följande vers:

Hvad mildhet, ömhet och behag,
uti din klara stämma röjes!
Hvar ton med konstens regler höjes
och trotsar Orphei luteslag.
Olympen vid din blick förnöjes
och till en tystnad nederböjes
vid ljudet af ditt andedrag.

Den 25 juni 1790 tystnade hennes stämma; hon hade då blott uppnått en ålder af 34 år. Af bouppteckningen efter fru Augusti — hvaraf utdrag finnes i Klerckerska samlingen i Kongl. biblioteket — finner man, att hon var barnlös, att man ej visste, hvar mannen funnes (han hade 1787 för skuld rymt från Stockholm) samt att hennes ende kände anförvandt var brodern Karl Salomoni, förste violinist i hofkapellet.

Något porträtt af den framstående sängerskan har, oss veterligt, aldrig offentliggjorts förr än här ofvan. Det är en kopia efter en silhouett, hvilken egts af den ryktbare samlaren, prosten i Tyska församlingen Lüdecke samt n. m. är befintlig i den största enskilda porträtt-kollektionen i hela vårt land, tillhörig enskild person i Stockholm.

Till Snorre.

Med anledning af poemet »Iduns frågor»
i n:r 39 af Idun.

Min käre Snorre, ej jag vet,
Hvar jag skall söka dig, poet,
Som hånat könet utan like.
Men lika godt! Jag vet ändå,
Att min epistel skall dig nå,
Hvarhelst du dväls i Svea rike.

Ty Idun har en stor publik,
— Trots din satir och andras skrik.
Hvi skulle hennes värde falla? —
Hon bjuder äpplen ur sin korg
I bondehem och kungaborg,
Och vänligt helsas hon af alla.

Och, Snorre, hvar du träder in
I trefligt hem med omildt sinn'
Och emot huslighet för ordet —
Tro mig, man skall dig tyst bele,
Värdinnan snedt på dig skall se,
Och — Idun finner du på bordet.

Ja, hon i hemmet håller vakt,
Och vill du skåda hennes makt,
Se rummet, där nu solen skiner!
Hon ordnat denna blombukett,
Hon tillredt denna läckra rätt,
Hon hängt för fönstren spetsgardiner.

Hon sömmat har värdinnans dräkt,
Och hon det är, som helsans fiäkt
Åt barnens bleka kinder bringat.
Ja, Snorre, hvart du än vill gå,
Du hennes värde finna må —
Och likväl detta du förringat!

Du egnat har din poesi
Till dem, som med så stort geni
I Idun frågor ständigt gifva.
De roat dig af hjärtans grund
Och skänkt dig mängen munter stund
Och — inspirerat dig att skriva.

Ack, käre Snorre, blif ej vred,
Min afsikt är ej rifva ned
Det skaldeprof du velat skänka —
Men då jag ditt poem fick se,
Förlåt, jag log, ty — ett, tu, tre
Jag kom på mickel räff att tänka.

Du minns helt säkert dennes ord,
— Den sagan är för många gjord —
När han såg bär i rönnen glöda,
Men kunde trädets topp ej nå —
»För sura,» sade mickel då,
»Fast de i solen lysa röda!»

Ja, Snorre, jag har svårt att tro,
Att du har eget trefligt bo
Tillsammans med en älskad maka,
Som håller hemmet prydligt, nätt,
Och bjuder dig till efterrätt
Ur Idun någon sockerkaka. —

Bespottare! en gång som ung
Du kanske varit balers kung
Och glad som under spel en orre —
Nu är helt visst du gammal, grå
Och sitter bortglömd i en vrå
Och är förbittrad, stackars Snorre.

Men är du ung, och har du hopp
Att ega få den rosenknopp,
Som helst ditt hjärta vill begära —
Så skynda, Snorre, gack åstad
Och gift dig, lef i hemmet glad,
Och skriv en sång till Iduns ära!

Anna Lisa.*

»Om kvinnogymnastiken i Finland.»

Några ord till genmäle.

I Iduns nummer för den 25 sisl. sept. förekommer en uppsats om kvinnogymnastiken i Finland. Det ser af densamma nästan ut, som om man ville i Sverige göra propaganda för finsk (?) gymnastik, på grund af att den finska kvinnogymnastikafdelning, som här uppträdde vid senaste gymnastikfesten, hyllades kanske något mera än vanligt.

Men möjligen kan grunden till uppsatsen sökas i något personligt förhållande, hvarför den kunde helt enkelt lemnas utan afseende. Då det emellertid äfven talas om svensk gymnastik kan ju vara skäl att lemna några upplysningar, som förtydliga den svenska gymnastikens ställning i Finland.

Vi få då först upplysa om, att de öfningar den finska kvinnoafdelningen visade här möjligen kunna gå under namn af att vara finsk gymnastik, men mera än $\frac{2}{3}$ däraf var svensk, och däremot förekom däri intet »turnen» utom de få öfningar, som utfördes med järnstaf. De turer, som utfördes under gång, förändra ingalunda själfva gåendet, hvilken öfning förekommer i alla länder och är sålunda alldeles kosmopolitisk.

Vi veta ej, huru pass starka rötter den svenska gymnastiken slagit i Finland, men visst är, att Sverige årligen besökes af ett icke alldeles obetydligt antal finska, isynnerhet kvinliga gymnaster, som här studera gymnastik;

att en stark rörelse under de sista åren har gjort sig gällande i Finland just för svensk gymnastik; att flere af dem, som härför göra sina röster hörda, hafva genomgått den Aspiska kursen, som åtnjuter 8000 marks statsanslag;

att upplyst blifvit, att flere elever från nämnda kurs senare genomgått härvarande gymnastiska Centralinstitut;

* *Breflåda.* Skulle den ärade författarinnan för ett viktigt meddelande godhetsfullt vilja för Red. uppge sin nuvarande adress, blefve vi henne högst förbundne.
Red.

att — efter hvad som genom gjord förfrågan inhemtats — antalet ansökningar och framställningar såväl muntliga som skriftliga från Finland till sistnämnda institut är så stort, att sannolikt hela dess kvinliga kurs kunde fyllas med finskor, ifall sådant i öfrigt låte sig göra;

att man här förnummit, att den »Spiess'ska metoden i Finland» på många ställen undantränges af den svenska, samt att af allt detta uppstår på åtskilliga ställen en behaglig blandning. Förf. till uppsatsen har därför utan tvifvel rätt i, att det »ej får finnas något stadfastadt schema», äfvensom att »öfningsmaterieleet är oändligt», och att det blir det ännu mera, om man får anlita »*lärarekrafternas fantasi*» för att placera barnen i en mängd »geometriska figurer», då det först blir riktigt gladt och muntert!

Till allt detta måtte åtgå mycken tid! Ty lemnas det ej mycken tid till dylikt, blir det ej något väsentligt af öfningarnas positiva betydelse för utvecklingen, enär dessa geometriska figurer ofta gå sönder, till följd hvaraf de skola hoplappas, och då detta skall verkställas af barn, som ej kunna förstå eller öfverskåda det hela, så blir, för hvarje gång något i dessa turer kommer i olag, lektionens helhet förstörd, och man nödgas börja ifrån början eller vid föregående turs slut.

Sådant blir förhållandet i Tyskland, och i bästa fall torde det ej vara osannolikt, att det går till på samma sätt i Finland.

Gymnast.

Vilddufvan.

Berättelse ur verkligheten af John Johnson.

Det var nu på femte året, som det unga grefliga herrskapet varit gifta och suttit som egare till det stora gods, hvilket grefvinnan som enda barnet ärfte efter sina föräldrar.

Och ett bättre herrskap »var det letandes efter», sade folket på herrgården med en mun.

Redan som flicka var grefvinnan afhållen af gamla och unga, stora och små, fast hon äfven då hade sina underligheter, som det var svårt att förstå sig på. Red gjorde hon som en husar och fodrade själf sin fuxhingst, när hon var hemma. Och höst och vår satt hon litet emellan ute i backarne och målade taflor. Ja, det hade till och med hänt, att hon en gång följt med skogvaktaren ut på gårderna och jagat raphöns.

Sen hon blef gift, syntes hon inte så mycket ute bland folket, så vida ej grefven hittade på något roligt och bjöd sina underhafvande att vara med, hvilket hände litet emellan under det första året, han var egare till godset. Då kunde grefvinnan ta sig en svängom med i midsommardansen, eller också kunde både hon och grefven någon söndag på vintern komma ner på isen å insjön framför herrgården, där ungdomen då var samlad, och kasta ut näftals med slantar i både silfver och koppar och låta ungdomen löpa ut och slåss om dem. Och sen vankades där efteråt välfägnad öfver lag i långa banor. Litet emellan var det ock stora bjudningar på herrgården, då det kom herrskap från ett par tre kyrksocknar på middagar och supéer. Och det tyckte folket inte var något att undra på, att deras herrskap roade sig, så länge de voro unga. Något knussel var det heller ej vid bjudningarna, och hvad som blef

öfver af matvarorna, delades ut till dem, som blott förstodo att hålla sig framme.

Så inträffade en vacker dag en händelse, som försatte både godsets underhafvande och grannsocknarne i den allra största förvåning. När det grefliga herrskapet kom hem efter en tur in till residensstaden, där det hållits marknad, hade de ett underligt ting, insvept i en stor mjuk filt, jämte sig i vagnen.

Det fanns folk, som, då de mött grefven och grefvinnan, när de kommo från marknaden, tydligen tyckte sig ha sett ett *barnansikte* skymta fram ur en öppning på filten, en uppfattning som äfven snart nog befanns vara alldeles riktig. Ty när ekipaget stannade framför stora trappan vid corps de logiet och herrskapet steg ur, kröp det äfven en mänsklig varelse ut ur filten — en flicka på 12 å 13 år, med de vackraste bruna ögon och ett ebenholzglänsande hår, som i långa naturliga lockar ringlade sig kring barnets hals. Den lilla var från topp till tå klädd i smutsiga köttfärgade trikåer och utanpå dessa ett par korta luggslitna sammetsbyxor med paljetter på, af det slag som akrobater vanligen begagna.

Sedan herrskapet stigit ur vagnen, tog grefvinnan flickan vid handen, visade på den ståtliga herrgårdsbyggnaden och sade:

»Här kommer du hädanefter att bo, om du blir snäll, Rosa lill', ty så har grefven och jag beslutat!» Den lilla såg upp på grefvinnan och kysste därpå på hand, såsom hon blifvit lärd att göra, då någon förut gifvit henne en silfverslant för de »konster», hon utfört på akrobatmattan.

Länge dröjde det ej, förrän godsets underhafvande fingo sin nyfikenhet tillfredställd beträffande den lilla.

Såväl kusken som betjänten, hvilka varit med in till staden, berättade, att grefven och grefvinnan af en händelse fått syn på flickan, då hon i sällskap med sin far och mor »förvridit synen på folk» inne å en gård. Efter att en stund ha sett på barnungen hade grefvinnan blifvit som förhexad och gått fram till föräldrarnas och frågat, om de ville öfverlemla flickan till henne som fosterbarn. I början hade »taskspelarne» nekat och sagt, att den lilla var deras enda stöd på gamla dar; det var hon, som drog in pengarne, hvarpå hela familjen lefde, och därest de mistade barnet, skulle de dö af sorg.

Men grefvinnan var envis och bjöd »komedianterna» flere hundra riksdaler i pengar, till dess hon ändtligen fick sin vilja fram, och så fördes flickan till hotellet, där herrskapet bodde, sveptes in i ett par filter och sattes vid hemfärden, som hon gick och stod, upp i vagnen bredvid herrskapet själf.

Detta var den underligaste historia, som man hört på många god dag! Somliga trodde, att det grefliga herrskapet blifvit på något vis förhexadt af tattarföljet, andra visste ju, hur snälla både grefven och grefvinnan alltid varit mot fattiga, och så hade de ju inga barn själfva, och det kunde man nog förstå, hur det skulle kännas, så att det var icke mycket att undra på, att grefvinnan tagit upp ett fosterbarn. Men hvarför de just tagit en tattarunge, som kanske hvarken var döpt eller ens kunde läsa »Fader vår», när det fanns så mycket fattiga barnungar under godset, det förstod ingen.

Flickan hade inte varit i den grefliga familjen många timmar, förrän det sändes bud efter en sömmerska, och sedan fick grefvinnan ett fastligt göra att söka reda på en massa kläder ur sin egen rika garderob, hvilka lämpligen att börja med kunde ändras åt flickan. Och hela huset tyckte det var riktigt rörande att se, hur

snälla både grefven och framför allt grefvinnan voro mot den lilla, som genast fick sitt eget rum, blef uppassad af en kammarjungfru och från första stund fick äta vid samma bord som herrskapet.

Bar flickan sig aldrig så tokigt åt, eller sade de fulaste saker, som ofta hände, så skrattade endast grefven, så mycket han orkade, och äfven grefvinnan måste dra på munnen, under det hon försökte undervisa flickan, hur hon skulle bete sig.

När några dagar gått, gjorde grefvinnan visiter socknarne rundt och förevisade den lilla, berättande, hur hon fått fatt i henne, och hur hon redan lärt henne än det och än det. Den lilla blef på detta sätt ett outtömligt konversationsämne, hennes namn prononcerades fransyskt, och hon blef kallad Rose i stället för Rosa. Alla grannskapets fruor, från och med prostinnan i socknen till och med den andryga gamla »hennes nåd» på X—sta, intresserades på det lifligaste af barnungen, som fick säga »tant» åt samtliga damerna och undfagnades med kakor och sötsaker af alla slag i oändlighet.

Och efter knappa fjorton dagars förlopp engagerade grefvinnan en lärarinna, som ytterligare fick anförtrodt att fostra upp flickan. Men Rose var ibland just intet tacksamt subjekt att ta i tu med! Så fort hon kom åt, kilade hon ut för att leka med statbarnen, eller ock höll hon till i stallet, där hon kröp under hästarne eller klättrade upp på dem och sprang så hela raden utefter på deras ryggar, där djuren stodo bundna i spiltorna. Och gång efter annan måste hon med sönderrifna kläder och skrämor i synen släpas hem med våld till lexläsningen och måltiderna.

Då kunde det hända, att hon både bet, sparkade och slog ikring sig, tilldess grefven eller grefvinnan kom tillstädes och tog hand om henne och lät henne be om förlåtelse och kyssa på hand, hvilka begge saker hon utförde med sådan grace och ångerfullt bönfällande min, att hon hvarje gång genast vann sina fosterföräldrars tillgift.

En vacker dag, då hon var med grefven nere i stallet, tiggde hon på ett i hans ögon så förtjusande sätt om en häst, att hon verkligen fick en, med sadel och mundering, och när grefven sen berättade, hvad han gjort, för sin fru, gick denna genast i författning om anskaffande af en lämplig riddräkt åt sin skyddsling.

Och så fick fodermarsken, som förut tjänat vid Lifgardet till häst, ordres att undervisa Rosa i ridkonsten.

Hon blef den tacksammaste elev, han kunnat önska sig, men den stackars lärarinnan ruskade på hufvudet, när hon blef vittne till sin elevs evolutioner på hästryggen, och såg ut som en höna, hvilken kläckt fram en ankunge, i det ögonblick denne kastar sig i första vattenpuss och börjar simma.

Tiden svann, och den unga flickan växte upp som en vilddufva, hvilken man försöker tämja.

Det gick fortfarande mer än trögt med studierna, klagade lärarinnan. Och hvad värre var, den stackars människan rädde till sist ej på Rose, som ibland under lektionerna var vid ett så uppsluppnet humör, att hon gjorde värre fuffens än ett helt dussin odygiga pojkar tillsammans, och däremellan blef vid så dåligt lynne, att hon inte kunde förmås vare sig att tala eller svara på de frågor, som framställdes, Ja, det hade till och med gått så långt, att Rose en dag slängt sin franska grammatika i väggen, så att explikationsöfningarna, syntaxen, deklinationerna och de oregelbundna verben

susat förbi öronen på guvernanten i sällskap med kriaböcker, lexika, pennskaft, bläckhorn och linialer. Och så hade flickan med flammmande blickar rusat på dörren och i afskedets stund räckt lång näsa åt sin beskedliga uppfostrarinna.

Och inte stort bättre gick det till i det grefliga herrskapets egen närvaro eller på bjudningarna borta och hemma. Ty midt under det Rose uppförde sig som mest konventionelt, kunde hon få ett raptus af dåligt eller godt lynne, och i hvilketdera fallet uppförde hon sig till den landtliga societetens fasa, det vill säga allt utom comme il faut.

Skulle hon t. ex. på grefvinns begäran, för att denna skulle bli i tillfälle att få visa en ny sida af hennes talang, sjunga en bit, så kunde det hända, att hon med rörande innerlighet föredrog ett af sina glansnummer, en tysk vaggvisa, men det kunde lika lätt hända att hon vid avslutningen af det hela tog till refräng:

Ä' de me' på de'!

eller något i samma stil, som hennes pappa lärt henne som barn, när han var vid riktigt sunda vätskor efter en god dagsrecept och kanske fått ett glas i kavajen.

Vid dylika tillfällen hade alltid herrarne, med grefven i spetsen, ofantligt roligt, sedan de efteråt samlats i punschbuffeten, och äfven grefvinnan, som eljes såg slapp och trött ut, fick ett drag af liflig skälmskhet öfver munnen, fastän blicken skärptes, när hon förebrående såg på fosterbarnet. Men hennes nåd på X—sta, prostinnan och några af de öfriga damerna togo dylika uppträden riktigt illa vid sig och gäfvos, så fort de kommo åt, stackars Rose en dufning i god ton hvilket vanligen hade till resultat, att flickan efter att tyst ha åhört föreläsningen gnodde sig om näsan med klädningsärmen och såg ledsen ut.

Och sen sade fruarna sinsemellan:

»Stackars Nanie,» (så hette grefvinnan) »hon får bestämdt ingen glädje af det barnet!»

(Forts.)

Literatur.

Märkvärdiga kvinnor. Under denna rubrik påbörjades i fjor genom *Hiertas bokförlag* utgifvandet af en samling synnerligen förtjänstfulla karaktärsteckningar af fröken *Ellen Fries*, den kända fil. doktorn. Arbetet utgifves häftesvis, och föreligger nu i bokhandeln den första delen, omfattande utländska kvinnor, fullständig i 6 häften. Af den andra delen, »Svenska kvinnor», ha under detta års lopp 3 häften lemnat trycket.

Som titeln anger, behandlar författarinnan inom olika brancher framstående kvinnor, hvilkas namn äro mer och mindre kända af de flesta bildade personer, en *mme de Sevigné*, en *Jeanne d'Arc*, en *Malibran*, en *Maria Teresia*, den heliga *Birgitta**, *Kristina Gyllenstierna*, *Karin Månsdotter* och *Ebba Brahe*. Det bör således särskildt för Iduns läsekrets, som naturligtvis mest utgöres af damer, vara af intresse att få något närmare reda på berättelserna af dessa namn, som historien bevarat och hvilka spriddt glans öfver det kvinliga könet, så mycket mera som tecknaren af dessa öden själf är kvinna och genom sina kunskaper och sin verksamhet är en prydnad för sitt kön. En lätt, flytande stil, en klar, liflig karaktärsteckning gör öftrigt dessa biografier till en synnerligt lämplig familjelektyr, hvarför »Märkvärdiga kvinnor» säkert för många unga skall bli en kärkommen gåfva.

* Den i Idun i dag till porträttet meddelade uppsatsen är emellertid af dr. Fries helt och hållet för våra läsarinners räkning nyförfattad. Red.

Smånotiser från kvinnovärlden.

Hemmet för bespisning af fattiga skolbarn härstädes, denna behjertansvärda och gagneliga inrättning, för hvilken fru Thecla Tjäder under nära sex år med aldrig svikande offervillighet arbetat, kommer nu tyvärr att upphöra. Fru Tjäder tvingas nämligen genom dödsfall inom sin familj att flytta från Stockholm, och det torde vara mer än ovisst, om någon annan kan finnas villig att fullfölja hennes själfuphoffrande verksamhet, för hvilken hon förtjänar det varmaste erkännande.

Sällskapet Nya Idun hade i lördags sitt första samkväm för denna höst, hvarvid fru C. Scholander uppläste »Några intryck från en sommarresa till England» och musik utfördes af fru A. Gibson och fröken M. Kull.

Konstutställningen för aftonen utgjordes af en byst af fru Kowalewski af W. Runeberg samt af följande tafvor:

Akvarellporträtt och genre: Lektur i det fria, af fröken Clara Löfgren, Lappflickan från Strölien och Lappgossen från Skalstugan, i olja af friherrinnan E. Sparre, samt landskap: September och Motiv från Södermanland af fröken Charlotta Wahlström.

Teater och musik.

Kungl. operan. Sistlidne fredag uppträdde signor *Francesco d'Andrade* i sin andra gästroll, nämligen som *Figaro* i »*Barberaren* i Sevilla». Att han äfven här vann en glänsande triumf, behöfva vi knappast nämna. Naturligtvis är det särskildt hans framstående talang som skådespelare och hans förmåga att härigenom rycka såväl publik som medspelare med sig, som framkallar det lifliga, ofta stormande bifallet. Ty stämman och sången kunna ju ej sägas höra till det vackraste och bästa. Röstens förefaller något ojämn och stundom ansträngd. Hans *Figaro*-prestation står emellertid som helhet betraktad mycket högt. — Fru *Edling* skördade lifligt och välförtjänt bifall som *Rosina*, liksom och herrar *Strandberg*, *Strömberg* och *Johanson* böra omnämnas för deras utförande af greffe *Almavivas*, doktor *Bartholos* och sångmästaren *Bazils* partier.

I onsdags uppträdde signor *d'Andrade* för sista gången, då som *Rigoletto* i operan af samma namn. Om denna representation kunna vi ej yttra oss i detta nummer.

Filharmoniska sällskapet kommer att å de tre abonnementskonserter, som sällskapet ämnar gifva under arbetsåret 1891—92, bl. a. utföra följande musikverk: »*Jesu sju sista ord på korset*», motettoratorium för soli, chör a capella, orgel och stråkorkester, af *Heinr. Schütz*, i bearbetning af *Carl Riedel*, *Kvintett* i F-moll, för stränginstrumenter och pianoforte af *J. Raff*, *Philharmonie*, körsång a capella af *A. Hallén*, *Linden och Bön*, dubbelkör a capella af *L. Norman*, *Nyårsång*, för soli, kör och orkester, af *R. Schumann*, *I Rosengården*, för soli, kör och orkester, af *Wilh. Stenhammar*, *Spökbruden*, för soli, kör och orkester, af *A. Dvörok*, samt *Kristus*, oratorium af *F. Kiel*. Abonnementslista finnes utlagd i *Abn. Lundquists* hofmusikhandel fr. o. m. torsdagen den 1 oktober

Slutredovisning

för Iduns skollofskoloni år 1891.

Inkomster:	
Förut redovisade	Kr. 1152: 44
Ytterligare ins. fr. O. C. A.,	
Umeå	1: —
Respengar bet. af en del barn »	16: 50
	Kr. 1169: 94

Utgifter:

Omkostnader för sommaren enl.	
lemnade verifikationer	Kr. 892: 40
hvidan uppstått ett öfverskott	
till nästa år af	277: 54
	Kr. 1169: 94

Stockholm den 5 oktober 1891.

Iduns Redaktion.

I en vrå af världen.

Berättelse för Idun

af

Cecilia Bååth-Holmberg.

Flere mil hade vi nu på detta sätt långsamt knogat oss fram i vår vagn, hvars hjul sjönko ned i den lösa, hvita sanden.

De höga ljungbevuxna sandkullar, som höjde sig å ömse sidor om vägen, och som under hela den sista milen undanskymt all utsikt öfver det fattiga kustlandet, afstucko mörka mot himlen, på hvilken man såg, att sommaraftonen höll på att inbryta.

Ja, där låg äntligen viken, lång och smal, rundt omkring omgifven af en krans taggformiga höga sandkullar, lika dem vi nyss farit förbi.

Dess östra strand var dock ett stycke längre bort något lägre och sköt en lång smal grön landtunga ut i vattnet, som det såg ut rakt från en skog, den enda på många mil, ty i sandheden växte knappast något träd. Nedanför den gröna strandkanten mellan skogen och vattnet var viken smalast för att åter vidga sig åt båda sidor, utåt det vida öppna hafvet därute, som vi i vår vagn ej kunde se, och här inåt bukten; men i det smala sundet mellan haf och bukt var strömmen starkast, och där såg också vattnet mörkt och tungt ut, så som det ofta gör en sådan halft skyfull afton, då himlen i öster är matt kallblå, men i vester molnig och tung, så att »solen drar vatten».

Men på andra sidan en broarm, som längre inåt viken sköt långt ut i vattnet, där låg detta klart och stilla och färgadt af det violetta skimmer, som åstadkoms genom det strålknippe, hvarmed solen, medan hennes sista kant sjönk bakom backarne i vester, genombröt molnbädden, och som hon sände öfver vatten och himmel ända bort till vikens andra strand.

Också backarne färgades ett ögonblick violetta af detta spelande skimmer — dessa höga sandbackar, som vi nyss sett kunna vara så kallt och färglöst grå; tagg vid tagg stucko de upp mot den metallaktigt glänsande molnhimlen, med mörka skuggor i klyftorna och tvära ljusa sandbranter ut i vattnet stängande omkring viken, som om ej en fläkt från lifvet utanför finge tränga hit. Det var något trolskt fångslande vid detta liksom instängda vatten nära invid oss, hvilket mörknade allt mera, eftersom solskenet försvann. Det kändes, som om denna natur skulle vara i stånd att helt och hållet bemäktiga sig ett för detsamma mottagligt sinne, att liksom draga det till sig — till mörker eller klarhet, allt eftersom solen fick tillfälle att spela in med.

Men broarmen visade sig snart vara det yttersta af den lilla hamnen framför staden — ju mera vagnen rullade framåt, desto bättre kunde man se denna senare, där den låg där med röda tegeltak och hvita trappgafflar, med ett litet spetsigt rådhusorn och ett högt kyrktorn med tupp och med grönska mellan husen, riktigt höga lummiga träd; det gjorde godt i ögonen, detta gröna, efter allt stirrande på hvit sand och svarta ljungbackar.

Det såg vänligt ut, men ödsligt; ödsligheten stod dock i harmoni med det första intryck viken gaf: här lemnade man så att säga lifvet bakom sig. Ej en båt, ej ett segel syntes i bukten, och i den lilla hamnen därute tycktes herska dödsstillhet.

Långt ute i den grunda viken lågo badhusen, tvänne grå träskjul, de sågo just ej öfver sig inbjudande ut! Men vattnet därute skulle ju vara så salt och friskt; det stod åtminstone ej stilla, i det tycktes vara dragande kraft och fart, ty det var stark ström.

Längs strandvägen, den vi åkte fram, sträckte sig en underlig, mer än manshög vall af lång, öfvervuxen af vide — det såg ut, som om människorna här ej tyckte, att sandkullarne skynde tillräckligt, utan också ville utestänga anblicken af det skiftande vattnet framför dem; vallen var emellertid en förskansning mot haf och storm; tången var hvit af sol och uppskjoljande vågor, som pålandsvinden, då den hven in i viken, presade högt upp, ibland så högt, att de gingo både öfver vägen här och vallen därborta, berättade den man, som körde för oss.

Så rullade vagnen in på den stenlagda gatan med de små låga, oftast gulkalkade korsvirkeshusen. Vi erforo en känsla, som om vi på dessa få mil, vi åkt, sedan vi lemnade den civiliserade d. v. s. järnvägsvärlden bakom oss, också blifvit förflyttade oändligt långt tillbaka i tiden; så en-

kelt, tarfligt, stillsamt såg allting ut, just som om man här låte världen därute bakom sandbackarne brådska och resa på järnväg, så mycket den ville, och själf tog lifvet med ro, åkte långsamt i den djupa sanden eller höll sig hemma vid ett ej alltför brådskaende arbete och någon gång på sin höjd tog sig en segeltur ut i viken — dock aldrig så långt som genom det smala sundet förbi den gröna landtungan — eller också en gång i veckan samlades nere vid hamnen för att åse undret, då den lilla ångbåten, som trafikerade kusten, kom med ett eller annat bud från en värld, med hvilken man hade mycket litet att beställa.

Fram längs stadens enda gata åkte vi nu. Före oss syntes ej en människa, bakom oss var fullt af huvuden i hvarje fönster; här och där afbröt en stengårdsgård husraden med dess små butiker, utanför hvilka träskor, lerkärl och andra enkla husgerådssaker voro uppställda.

Öfver det lilla lustiga trekantiga torget med det gamla rådhuset, hvars lilla spetsiga torn såg ut som toppmössan på en dvärg, åkte vi den långa, långa gatan framåt till stadens andra ända.

Där låg kyrkan högt på backslutningen — ty hela staden låg på sandvallens slutning ned mot bukten — och omgifven af höga askar. Det var en vacker hvit kyrka, synbarligen stadens stolthet, åtminstone dess enda ståtliga byggnad, upp till hvars breda torngång ledde en af resliga träd omgifven och med kalkade sidomurar försedd hög trappa, hvilken liksom utbredde de stolta stenarmarne för att inbjuda eller famna de fromma.

Alldeles midt emot, på andra sidan gatan eller rättare vägen, ty här var staden slut och sandbackarne vidtogo omedelbart, låg prestgården och så nära, att kyrkogårdens gröna träd öfverskyggade prestgårdens röda tak. En riktigt ansenlig prestgård, tyckte vi, då vi kastade en blick på det långa hvita envåningshuset, just som vagnen svängde in genom porten till gården.

Här var vår resas mål. Här skulle vi i det — som vi trodde — idylliska hemmet hvila ut tillsammans med de andra badgäster, som naturligtvis redan voro här.

Ty det var som badgäster vi kommo. Vi hade aldrig förut varit här och kände ej alls vårt blifvande värdfolk i prestgården.

Tanken att resa hit och bada föll oss in en gång under vintern, då vi i en tidning läste en annons, hvari en prestfamilj i en liten aflägsen kuststad erbjöd sitt rymliga hem åt dem, som under sommaren önskade värda sin helsa, men satte ett enkelt och behagligt hemlif öfver nöjen och sällskapslif; de förmåner som erbjödos voro — utom ett »godt hem» — stort utrymme, vacker trädgård, hvars skuggiga gångar inbjödo till angenäma samtals och promenader; därtill den lilla stadens vackra läge samt den enkelhet, som på grund af dess aflägsenhet från järnvägskommunikationer rådde här. Först och sist dock: ovanligt salt och friskt vatten i viken, ovanligt ren luft och ovanligt vacker natur!

Det där hade ej låtit så dumt! Och vi hade kommit öfverens om att resa tillsammans dit.

Vi hade flere veckor förut skrivit och anmält vår ankomst och erhållit ett vänligt svar från kyrkoherde Törne själf, att vi voro mycket välkomna. Ännu hade visserligen ej så många badgäster anmält sig, men man hoppades på ett ej så ringa antal.

Och till detta hem, om hvars trefnad vi gjort oss en så liflig föreställning, hade vi nu äntligen också anländt, mycket trötta och mycket dammiga efter de många milens åktur mellan sandkullarne, men mycket förhoppningsfulla och belåtna att vara framme.

Ett ljuslett flickansikte tittade fram ur ett af de med vinrankor omslingrade fönstren, då vagnen stannade vid stora ingången.

Äfven denna var nästan öfvervuxen — ja, bokstafligen öfvervuxen af frodig vinranka, ty grenarne sköto långt ut och hängde yppigt ned för de bruna dörrarne, framför hvilka hälften af en gammal grafsten var lagd som trappa. — Ja, ej endast dörren — hela huset tycktes vara öfvervuxet af denna täta gröna ranka, hvilket såg ut som om på årtal ej någon knif fått tukta det-samma.

Och så underligt tyst det var här! Den stora gården med en ständigt rinnande brunn i midten och en hop stenhögar i ena hörnet låg öde och halvmörk, ej en levande själ syntes till — alla badgästerna voro förmodligen ute på promenad, kanske nere vid stranden; och medan skjutskarlen slog en duktig smäll med piskan, hoppade vi af och började plocka fram våra saker, då den ena bruna dörren öppnades, och prestfrun helsande utträdde.

Var hon ung eller gammal?

Där hon stod på dörrtröskeln i skuggan af den täta grönskan, med det svarta håret djupt nedkammadt, med den gammalmodiga svarta hårklädseln och i den mörka klädningen, såg hon verkligen gammal ut.

Hennes man utkom nu äfven; det hvita håret, sammetskalotten och den lutande hållningen antydde det sextionde årets annalkande.

Lifligt och med sällsamt ifriga rörelser med händerna bad värdinnan oss stiga in, medan hennes man med lugn, låg röst bad oss vara välkomna.

»Vi ha väntat er hela sommaren», sade han, »till slut trodde vi knappast ni skulle komma; men nu är det oss en stor glädje att emottaga — — —»

»Men nu bli ni alldeles ensamma», afbröt hans hustru honom med en röst, lika liflig som hennes rörelser och af en alldeles egendomlig klang, så klar, att vi, så trötta vi än voro och så ifrigt vi längtade efter att komma in till det väntande gästrummet, förvånade och forskande ännu en gång ehuru förgäfvos sökte att i mörkret, som rådde i förstugan, granska den sällsamma kvinnans drag: denna unga röst, hur passade den till detta gamla ansikte?

» — — — alldeles ensamma,» fortfor denna och slog ut med båda händerna, »den sista af våra badgäster reste i går — ni kommer alldeles för sent.»

»Men vi hoppas ändå, att ni håller till godo med som det nu är här,» sade den gamle presten, »inte är det för dem, som älska den brokiga världen; men hvila sig, det kan man, och fri, det är man här.»

(Forts.)

Gösta Berlings saga.

Med anledning af en mängd förfrågningar från Iduns läsekrets, om och när »Gösta Berlings saga» af Selma Lagerlöf utkommer fullständig i bokform, vill undertecknad, på hvars förlag det märkliga arbetet kommer att utgifvas, härmed meddela, att manuskriptet nu af författarinnan afslutats och till mig öfverlemnats. Dess förfinnan har hon uppläst arbetet i dess helhet för en vald literär krets och härvid mottagit de amplaste loford, hvilka gifva vid handen, att de stora förväntningar, som framkallades af det korta utdrag, som vid detta års början publicerades i Idun, efter att några veckor förut hafva i Iduns pristäffling af prisdomarne enhälligt tillerkänts högsta priset, snarare komma att öfverträffas än tvärtom. Och säkert är, att »Gösta Berlings saga» blir ett af de märkligaste skönlitterära arbeten, som under de senaste årtiondena skadat dagen i vårt land.

Arbetet, som kommer att omfatta ej mindre än 6 å 700 trycksidor, utgifves i tvänne skurna band med pryddig utstyrel. Bokhandelspriset blir minst 6—7 kronor. De af Iduns läsarinna, som emellertid före den 20 dennes direkt hos Iduns Expedition, Stockholm, beställa arbetet, erhålla detsamma för

endast 5 kronor,

som böra åtfölja beställningen. Denna kan ske antingen på vanlig postanvisningsblankett eller i bref, i hvilket senare fall den i annonsbilagan i detta nummer befintliga beställningssedeln kan urklippas och ifyllas.

»Gösta Berlings saga» utkommer inom loppet af nästa månad och båda delarne samtidigt.

Stockholm den 6 okt. 1891.

Frithiof Hellberg.

Red. o. utgifvare af »Idun».

Innehållsförteckning:

Den heliga Birgitta; af Ellen Fries. — Sancta Birgitta, 1391—1391; poem af Daniel Fallström. — Kvinnor och politik; af Adolf Hellander. — Huru ämna parisiska klä' sig i vinter; af Alvar Arfwidsson. — Förbiskymtande skuggor ur förra seklets kvinnovärld; för Idun af Birger Schöldström. V: Fru Augusti. (Med porträtt.) — Till Snorre; med anledning af poemet »Iduns frågor i nr 99 af Idun. Af Anna Lisa. — Om kvinnogymnastiken i Finland; några ord till gemälle »Gymnast. — Vilddufan; berättelse af John Johnson. — Smånotiser från kvinnovärlden. — Teater och musik. — I en vrå af världen; berättelse för Idun af Cecilia Bååth-Holmberg.

Förlofnings- och vigselringar

ständigt lager hos

Juvelerar HALLBERG Stockholm.

Order från landsorten expedieras omgående.

Perlhalsband, gammalt guld, silfver och juveler uppköpas konstant eller tagas i utbyte mot moderna arbeten. Om gamla saker insändas från landsorten, sändes likvid pr omgående.

Juvelerar HALLBERG Stockholm.